

ÕIGUSLIK ARVAMUS

Kellele: MTÜ Eesti Krüptoraha Liit

Kuupäev: 14. jaanuar 2015. a

Teema: Bitcoin Eestis. Käibemaksu regulatsioonist ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisest tulenevate piirangute ületamine.

1 ÕIGUSLIKU ANALÜÜSI EESMÄRK NING TAUST

MTÜ Eesti Krüptoraha Liit (**Liit**) palvel on käesolevas arvamuses analüüsitud bitcoini õiguslikku regulatsiooni Eestis. Seejuures on Liit huvitatud võimalikest lahendustest, mille tulemusel:

1. bitcoini müümisel/vahetamisel ei teki bitcoini enda väärtuselt 20%-list käibemaksukohustust;
2. bitcoini müümisel/vahetamisel ei pea tuvastama teist bitcoini ostjat rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (**RahaPTS**) tähenduses.

Liidu esimese eelistuse kohaselt tuleks bitcoini käsitleda kui valuutat. Vajalik on analüüsida ka kvalifitseerumise võimalust e-rahaks, vekslis, väärtpaberiks vms.

2 ÕIGUSLIKU ANALÜÜSI KOKKUVÕTE

Käibemaksustamine

Eesti maksuhaldur on seisukohal, mille kohaselt bitcoinidega kui alternatiivsete maksevahenditega kauplemine kuulub maksustamisele tavapärase 20%-lise käibemaksumääraga. Eesti senise seisukohaga ei saa nõustuda.

Bitcoin maksustamisel käibemaksuga tuleb esmalt vastata küsimusele, kas bitcoin või selle üleandmine on käibemaksu objektiks. Vastus sõltub sellest, kas bitcoini saab käsitleda rahana (s.o seadusliku maksevahendina kasutatav valuuta) Euroopa Liidu käibemaksualase alusakti, s.o käibemaksudirektiiv (**KMDir**), art 135 lg 1 punkti e tähenduses või muu vabalt kaubeldava maksevahendina KMDir art 135 lg 1 punkti d tähenduses.

Üldtunnustatud seisukoha kohaselt ei teki KMDir mõttes raha (s.o seadusliku maksevahendina kasutatav valuuta) ega muu vabalt kaubeldava maksevahendi üleandmisel käivet. Bitcoin kui raha sarnane õigus kvalifitseerub kas seadusliku maksevahendina kasutatavaks valuutaks või vähemalt muuks vabalt kaubeldavaks maksevahendiks. Sellest tulenevalt on õigustatud seisukoht, et bitcoini üleandmisel ei teki käivet. Eeltoodud tõlgendust toetavad õiguslane kirjandus, Ühendatud Kuningriigi, Rootsi *Skatterättsnämnd*'i, Soome, Belgia ja Euroopa Komisjoni seisukohad. Ühtlasi on sama seisukohta võtnud ka Holland.

Eesti senine seisukoht loob soodsad tingimused käibemaksupettusteks.

Ülaltoodust tulenevalt jääb bitcoin väljapoole käibemaksuregulatsiooni – selle üleandmine ei ole käibemaksu objektiks ning sellega ei kaasne käibemaksukohustust.

Eeltoodud seisukoht tuleneb KMDir-st ning ühtlasi KMS-ist. Seetõttu pole vajalik muuta Eesti seadusi ning piisab üksnes ametliku tõlgenduse muutmisest. Seega on Eesti seisukoht väär seoses 20%-lise käibemaksumäära kohaldumisega.

Ülaltoodu tähendab järgmist:

1. bitcoiniga tasumisel ja bitcoini muul üleandmisel (nt laen, laenutagastus) ei saa käibemaksuga maksustada bitcoini enda üleandmist;
2. bitcoinide vahetus rahaks ning samuti vastupidine vahetus on väljaspool käibemaksu regulatsiooni osas, mis puudutab bitcoini väärtust – st et bitcoini väärtusele ei saa lisada käibemaksu;
3. bitcoinide kaevandamine on väljaspool käibemaksuregulatsiooni.

Rahapesu tõkestamise regulatsiooni kohaldamine

Rahapesu andmebüroo arvates on bitcoinidega kauplemine käsitletav alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkumisena RahaPTS § 6 lg 4 tähenduses ning sellest tulenevalt on bitcoinidega kaupleja, kes on võrdsustatud finantseerimisasutustega, kohustatud järgima krediidi- ja finantseerimisasutustele RahaPTS-s sätestatud nõudeid ning alluma rahapesu andmebüroo järelevalvele.

Selle seisukohaga ei saa nõustuda kokkuvõtlikult põhjusel, et RahaPTS alternatiivsete maksevahendite teenuse mõiste ja selle kohaldamise ulatus Bitcoini erinevatele osapooltele on ebaselge ega tulene EL õigusest (vt käesoleva arvamuse p 4.5 analüüsi). Samuti kehtestab RahaPTS finantseerimisasutustele, sh alternatiivse maksevahendi teenuse pakujatele, ärisuhte loomisel isikutuvastuse vahetu kontaktiga ehk näost näkku (inglise k. *face to face contact* või *F2F*). Kui bitcoinidega kauplejatele RahaPTS ikkagi kohaldub, oleks F2F nõue vastuolus bitcoinide elektroonilise olemusega ning samuti muudaks Eesti väheatraktiivseks selles ärivaldkonnas tegutsemiseks. Sellega seoses on oluline rõhutada, et F2F tuvastamise nõue ei tulene direktiivist 2005/60/EU, mistõttu F2F nõudest loobumist Euroopa Liidu õigus ei keela.

Peame põhimõtteliselt õigeks bitcoinide vahendusplatvormide (inglise k. *bitcoin exchange*) käsitlemist rahapesuregulatsioonide kohustatud subjektidena, kuid see eeldab RahaPTS täpsustamist ning samuti F2F nõudest loobumist.

Võimalikud lahendusvariandid

Ülaltoodud seisukohtade juurutamiseks on võimalikud järgmised variandid:

1. kõige kiirem oleks asjassepuutuvate ametiasutuste (Maksu- ja Tolliamet, rahandusministeerium, rahapesu andmebüroo) seadusetõlgenduste muutmise (see ei eelda seadusemuudatusi);
2. järgmine variant kiiruselt oleks bitcoinide sõnaselge mittereguleerimine ehk n-ö moratorium kuni EL tasandil pakutakse välja uus regulatsioon (kui üldse) või kui avalik huvi seda nõuab, siis RahaPTS kohaldamine professionaalsetele bitcoinide vahendusplatvormidele (*bitcoin exchange*'id);
3. Eesti näitab üles aktiivsust ja loob bitcoinide jaoks uue eriregulatsiooni ning juhib selleteemalist õigusloomediskussiooni Euroopa Liidu tasandil.

3 EESTI AMETIASUTUSTE TÕLGENDUS

Teadaolevalt pole Eestis (ega ka Euroopa Liidus) võetud vastu ühtegi õigusakti, mille eesmärgiks on olnud reguleerida bitcoiniga seonduvat. Kõige konkreetsem riigipoolne samm on 2014. a märtsis Maksu- ja Tolliameti veebilehel avaldatud seisukoht „Maksustamine Bitcoin’idega kauplemisel“ (MTA seisukoht).¹

Viidates Euroopa Keskpanga arvamusele, on MTA seisukoha kohaselt bitcoini puhul tegemist **detsentraliseeritud digitaalse käibevahendi ehk virtuaalrahaga** (inglise k. *decentralized virtual currency*). MTA seisukoha kohaselt:

1. bitcoin **ei ole e-raha** makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse § 6 tähenduses;
2. bitcoinide vahendamine või nendega iseseisvate tehingute tegemine **ei ole käsitletav makseteenuste osutamisenä;**
3. bitcoin **ei ole väärtpaber** väärtpaberituruseaduse § 2 mõistes;
4. bitcoiniga **ei kaasne varalist õigust;**
5. bitcoin **on alternatiivse maksevahend** RahaPTS § 6 lg 4 valguses;
6. bitcoinidega kauplemine **ei kvalifitseeru finantsteenuseks** KMS § 16 lg 2¹ tähenduses;
7. bitcoin **on vara** tulumaksuseaduse § 15 lg 1 tähenduses.

Lisaks on oma seisukoha kujundanud Politsei- ja Piirivalveameti keskkriminaalpolitsei rahapesu andmebüroo, kelle tõlgenduse kohaselt on bitcoinidega kauplemine käsitletav alternatiivse maksevahendi teenuse pakkumisena RahaPTS § 6 lg 2 p 4 ja § 6 lg 4 tähenduses. Selles küsimuses on aga toimumas kohtuvaidlus, mis on hetkel pooleli Tallinna Ringkonnakohtus (haldusasi nr 3-14-50581).

4 ÕIGUSLIK ANALÜÜS

4.1 MTA seisukoha tähendus praktikule

Kui eeldada, et MTA seisukoht on õiguslikult korrektne, siis alternatiivseks maksevahendiks kvalifitseerimise tõttu on bitcoinide müüja ja vahendaja kohustatud muuhulgas:

1. tuvastama iga kliendi isikusamasuse **ärisuhte loomisel ja tehingu tegemisel** kliendiga samas kohas viibides, kui selle kliendi tehingute väärtus **kalendrikuus ületab 1000 eurot** või võrdväärse summa muus vääringus (n-ö **näost näkku kohtumise kohustus**);²
2. mitme kliendi vahelise tehingu vahendamisel tuvastama iga tehingus osaleva isiku isikusamasuse ja esitatud teavet kontrollima.³

¹ <http://www.emta.ee/index.php?id=35227>, 14.01.2015.

² Sättest ei nähtu üheselt, kas piirmäärast tulenev isikusamasuse tuvastamise kohustus on seotud vaid tehingute tegemisega ning ärisuhte loomisel tuleb isik tuvastada sõltumata tehingute mahust. Seaduse seletuskiri (vt all) viitab sellele, et ka ärisuhte loomisel kohalduv isikusamasuse tuvastamise kohustus on seotud tehingute piirmääraga. See tähendab, et ka ärisuhte loomisel ei pea kliendiga näost näkku kohtuma juhul, kui selle kliendi tehingute väärtus on kuni 1000 eurot kuus. Riigikogu XI koosseisu seaduseelnõu 137 seletuskiri: *Alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkuja on kohustatud isikusamasuse tuvastama ja kontrollima samas kohas viibides igal kliendil, kui tehingute väärtus ületab 15 000 krooni kuus.* Vt <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=163492&u=20141123170946>, 14.01.2015.

³ RahaPTS § 15 lg 8.

Finantsteenuseks mittekvalifitseerimise tõttu **maksustatakse MTA seisukoha järgi bitcoinide müük (rahvusliku valuuta vastu), vahetus (teise krüptoraha vastu), laenamine (sh hoiustamine) jms üleandmine tavapärase 20%-lise käibemaksuga.**⁴ MTA seisukohta täpsustab maksuhalduri 10.09.2014 selgitus⁵ (**Selgitus**). Selgitusest nähtub, et maksustamisele kuulub nii teenustasu kui ka üleantud bitcoini enda väärtus. Käibemaksu kohustuse tekkimine tõusetub siis, kui bitcoini üleandja tegeleb ettevõtlusega või on käibemaksukohustuslane. Käibemaksukohustuslaseks tuleb registreerida juhul, kui maksustatav käive ületab kalendriaasta jooksul 16 000 euro piiri.⁶

MTA seisukoha tähendus praktikutele sõltub sellest, kas MTA seisukohas väljendatu vastab seadusele või ei.

4.2 Mis on bitcoin

Teadaolevalt ei sisalda Eesti õigus raha, valuuta ega bitcoini legaaldefiniitsiooni, st nii raha, valuuta kui ka bitcoin on määratlemata õigusmõisted. Isegi RahaPTS, mis võiks defineerida selgelt keelatud tegevuse objekti, loeb rahapesuks igasuguse kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud varaga (sh rahaga) keelatud ümberkäimist. Ka rahaseadus (kehtis kuni 31.12.2010) ei defineerinud mitte raha üldiselt, vaid määras Eesti krooni Eesti Vabariigi rahaühikuks. Rahaseaduse § 3, mis määras Eesti Vabariigi ainsaks seaduslikuks maksevahendiks Eesti krooni, ei kehti enam ja ka kehtimise ajal leidis laialdast eiramist nii erasektori kui ka kohtute poolt. Keskne roll raha defineerimisel peaks olema võlaõigusseadusel (**VÕS**), mis määrab, kuidas (millega) võib võlgnik täita rahalist kohustust. Kohustuse täitmise regulatsioon kehtib nii era- kui ka avalikõiguslikes suhetes. Kui VÕS ütleks, et rahalist kohustust võib täita ainult nt ÜRO/WTO/OECD liikmesriikide rahvuslike valuutadega, siis välistaks see poolte kokkulepped rahalise kohustuse täitmise viisi osas nt bitcoinides. Aga VÕS ega teised õigusaktid sellist piirangut ei sisalda, st isikud on vabad kokku leppima rahalise kohustuse täitmises bitcoinides.

Määratlemata õigusmõiste puhul lähtuvad kohtud järjekindlalt sõna tavapärasest tähendusest.

Kuna Eesti kohtupraktika ega Eesti õigekeelsussõnaraamat rahale vastet ei anna, siis internetiajastul ei ole vale kasutada raha tavapärase tähenduse leidmiseks wikipedia.org seletust. Selle kohaselt on raha asi või kontrollitav kanne mida üldiselt aktsepteeritakse maksena kaupade ja teenuste eest ja võlgade tagasimakseks mõnes riigis või sotsiaal-majanduslikus olukorras⁷.

Karistusseadustiku kommentaaride⁸ kohaselt on raha (vm maksevahend) riigi poolt kehtestatud või tunnustatud. Võib arvata, et kommentaaride kirjutamise aastal oli õiguspraktikat alternatiivrahade kohta vähe.

---

⁴ KMS § 15 lg 1.

⁵ Maksu- ja Tolliameti 10.09.2014 selgitus Advokaadibüroole Antsmäe Loor.

⁶ KMS § 19 lg 1.

⁷ Mishkin, Frederic S. (2007). The Economics of Money, Banking, and Financial Markets (Alternate Edition). Boston: Addison Wesley. p. 8. ISBN 0-321-42177-9. What Is Money? By John N. Smithin. Retrieved July-17-09.

"money : The New Palgrave Dictionary of Economics". The New Palgrave Dictionary of Economics. Retrieved 18 December 2010.

⁸ Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Jaan Sootak, Priit Pikamäe. Tallinn 2004.

Tavapärase seisukoha järgi võib krüptoraha defineerida järgnevalt: krüptoraha on reeglina hajussüsteemina üles ehitatud makse- ja valuutasüsteem, kus ülakanded on krüpteeritud ja allkirjastatud, kus ühikute emiteerimine on matemaatiliselt kontrollitud ning mille usaldusväärsus tagatakse süsteemisiseselt spetsiaalse konsensuse saavutamise algoritmiga.⁹ Bitcoin on üks enamlevinumaid krüptoraha liike.

Euroopa Keskpanga hinnangul kvalifitseerub bitcoin virtuaalrahaks¹⁰ (inglise k. *virtual currency*) ning defineerib selle järgnevalt: *virtuaalraha on reguleerimata digitaalne raha, mis tavapäraselt on välja antud ja kontrollitud selle virtuaalraha väljaandja poolt. Seda kasutavad ja aktsepteerivad teised spetsiifilise virtuaalkogukonna liikmed.*¹¹

Eesti Finantsinspeksioon on nimetanud bitcoini virtuaalraha skeemiks, ja virtuaalraha digitaalse raha üheks vormiks, millel võib olla vahetuskursus teiste rahadega.¹²

Ülalmainitud väikse algustähga bitcoinile lisaks tuntakse suure algustähga Bitcoinit. See on tarkvarapõhine *online* maksesüsteem, mis muudab võimalikuks bitcoinidega tasumise. Ühtlasi on Bitcoin inimestevaheline (inglise k. *peer-to-peer* ehk *P2P*) avatud lähtekoodiga tarkvaraprogramm, milles sisaldub andmebaas ehk kõigile avalik kontoraamat (inglise k. *public ledger*), mida nimetatakse blokiahelaks (inglise k. *blockchain*).¹³

Eesti kohus on RahaPTS tõlgendamisel leidnud, et *[b]itcoin on alternatiivne maksevahend-virtuaalraha ehk krüptoraha*¹⁴.

Seega võib üsna kindlalt väita, et bitcoin on maksevahend ja üks raha liike (nn virtuaalraha).

4.3 Bitcoin Eesti tsiviilõiguses.

4.3.1 Bitcoin kui e-raha

E-rahaga seonduvat reguleerib kehtivas õiguses makseasutuste ja e-raha asutuste seadus (MERAS), mille regulatsioon on välja töötatud kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega.¹⁵ 2011. aastal muudeti MERAS-t eesmärgiga kaasajastada e-raha väljastamise ja kasutamise regulatsiooni, harmoneerides ühtlasi Eesti õigusesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ. Üheks peamiseks regulatsiooni muutmise põhjuseks oli tõsiasi, et seni kohaldunud e-raha definitsioon oli ebaselge ning ei pakkunud piisavat paindlikkust kiiresti

⁹ Asse Sauga välja pakutud definitsioon. Tema hinnangul on bitcoin üheks krüptoraha liigiks.

¹⁰ Erialakirjanduses kasutatakse paralleelselt „krüptoraha“ ja „virtuaalraha“ nimetust. Käesolevas analüüsis on edaspidi kasutatud nimetust virtuaalraha.

¹¹ Vaba tõlge järgmisest: *a virtual currency is a type of unregulated, digital money, which is issued and usually controlled by its developers, and used and accepted among the members of a specific virtual community.*

European Central Bank. Virtual Currency Schemes. October 2012. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>, 14.01.2015.

¹² <http://www.fi.ee/?id=3444>, 14.01.2015.

¹³ <http://en.wikipedia.org/wiki/Bitcoin>, 14.01.2015.

¹⁴ Tallinna Halduskohtu 18.11.2014 kohtuotsus haldusasjas nr 3-14-50581 (see otsus on jõustumata).

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ, 16.09.2009, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/46/EÜ; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/64/EÜ, 13.11.2007, makseteenuste kohta siseturul ning direktiivide 97/7/EÜ, 2002/65/EÜ, 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ muutmise ning direktiivi 97/5/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

areneva tehnoloogia kõrval. Muudatused lihtsustasid ja muutsid muuhulgas neutraalsemaks e-raha varasema piiratud definitsiooni. MERAS § 6 lg-s 1 on e-raha defineeritud järgmiselt:

E-raha on elektroonilisel kandjal (edaspidi e-raha seade) säilitatav rahaline väärtus, mis väljendab rahalist nõuet selle väljaandja vastu ja mis vastab kõigile järgmistele tingimustele:

- 1) seda väljastatakse rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses;
- 2) seda kasutatakse maksevahendina maksetehingute tegemiseks võlaõigusseaduse § 709 lõike 6 tähenduses;
- 3) seda aktsepteerib maksevahendina vähemalt üks isik, kes ise ei ole selle e-raha väljastaja.¹⁶

Toodud definitsioonist nähtuvalt ei kvalifitseeru bitcoin e-rahaks, sest bitcoini puhul ei saa rääkida rahalisest nõudest väljaandja vastu – oma detsentraliseeritud olemuse tõttu puudub sellel „väljaandja“. Samal seisukohal on Euroopa Keskpank, selgitades e-raha ja virtuaalraha erinevusi järgmise tabeliga¹⁷:

	Electronic money schemes	Virtual currency schemes
Money format	Digital	Digital
Unit of account	Traditional currency (euro, US dollars, pounds, etc.) with legal tender status	Invented currency (Linden Dollars, Bitcoins, etc.) without legal tender status
Acceptance	By undertakings other than the issuer	Usually within a specific virtual community
Legal status	Regulated	Unregulated
Issuer	Legally established electronic money institution	Non-financial private company
Supply of money	Fixed	Not fixed (depends on issuer's decisions)
Possibility of redeeming funds	Guaranteed (and at par value)	Not guaranteed
Supervision	Yes	No
Type(s) of risk	Mainly operational	Legal, credit, liquidity and operational

¹⁶ MERAS-s sisalduv definitsioon on sätestatud tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivist 2009/110/EÜ.

¹⁷ European Central Bank. Virtual Currency Schemes. October 2012. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>, 14.01.2015.

4.3.2 Bitcoin kui väärtpaber

Võlaõigusseaduse (VÕS) kohaselt:

1. on väärtpaber iga dokument, millega on seotud mingi varaline õigus selliselt, et seda ei ole võimalik dokumendist eraldi teostada¹⁸ (esimene alternatiiv);
2. väärtpaberiteks loetakse ka õigusi, mida väljendatakse ja antakse üle üksnes registrikande vahendusel, kuid seda vaid juhul, kui see on sätestatud seadusega¹⁹ (teine alternatiiv).

Ülalkirjeldatud esimese alternatiivi kohaldatavus on sõltuvuses dokumendi mõistest. VÕS ei sätesta dokumendi mõistet. Lähtudes dokumendi tähendusest tavakeeles²⁰, digitaalallkirja seadusest ning arhiiviseadusest võib dokument olla digitaalne. Arvestades, et kõik bitcoinid ja nende tehingud on talletatud digitaalselt Bitcoinis registris, on põhjendatud seisukoht, et bitcoini kvalifitseerub (digi)dokumendiks.

Siiski, bitcoini omanikul ei ole õigust ühegi teise isiku suhtes nt bitcoini lunastamiseks, müügiks, vahetamiseks vms, erinevalt nt võlakirjast (mille omanikul on nõue võlakirja emitendi vastu) või kaubaväärtpaberist (mille omanikul on nõue kauba vastuvõtja vastu) vm väärtpaberist. Seega ei saa asuda seisukohale, et bitcoinigiga on seotud „mingi varaline õigus“. Seetõttu ei saa esimesele alternatiivile tuginedes bitcoini kvalifitseerida väärtpaberiks VÕS-i tähenduses.

Kuigi bitcoin eksisteerib tänu Bitcoinile ja Bitcoin täidab teises alternatiivis nimetatud registri eesmärki, ei ole bitcoini kvalifitseerimine väärtpaberiks VÕS-i tähenduses võimalik ka teise alternatiivi alusel, sest bitcoin ei ole õigus. **Bitcoini saaks kvalifitseeruda väärtpaberiks VÕS-i tähenduses kui seadust vastavalt muudetakse.**

Kuigi bitcoin on kaubeldav väärtpaberituruseaduse (VTS) § 2 lg 1 p 1 tähenduses, ei ole see varaline õigus, kohustus või leping. Kuna bitcoini saab käsitleda maksevahendina, välistab bitcoini kvalifitseerimise väärtpaberiks ühtlasi VTS § 2 lg 8, mille kohaselt väärtpaberiteks VTS tähenduses ei peeta vekslid, tšekke ja muid maksevahendeid, välja arvatud rahaturuinstrumendina käsitatavat krediitiasutuse garanteeritud vekslit. Seega tuleb nõustuda MTA seisukohaga, et **bitcoin ei kvalifitseeru väärtpaberiks VTS tähenduses.**

Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse § 1 lg 1 ja § 2 lg 2 kohaselt loetakse sama seaduse tähenduses väärtpaberiteks ka seaduses otseselt nimetatud aktsiaid, märkimisõigusi, osasid, osakuid ja emiteeritud võlakohustusi ning muid seesuguseid õigusi ja kohustusi, kui seadusega ei sätestata teisiti. Kuna bitcoin ei anna selle omanikule õiguseid ega kohustusi, **ei saa kvalifitseerida bitcoini väärtpaberiks Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse tähenduses.**

Ülaltoodust nähtuvalt ei ole bitcoin väärtpaber. Bitcoini kvalifitseerumist väärtpaberiks KMS tähenduses ning sellega seonduvaid maksutagajärgi on analüüsitud all ptk-s 4.4.

---

¹⁸ VÕS § 917 lg 1.

¹⁹ VÕS § 917 lg 2.

²⁰ 2013 Eesti õigekeelsussõnaraamatu järgi on dokument mh elektrondokument ehk digidokument ehk digitaaldokument. <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=dokument&F=M>, 14.01.2015.

4.3.3 Bitcoin kui veksel

VÕS kohaselt on veksel üheks väärtpaberi liigiks.²¹ Lisaks vekslile on VÕS-s reguleeritud väärtpabereid nagu lastikiri, laokiri, tšekk. Veksli regulatsioon on sätestatud VÕS ptk-s 47. Sellest nähtuvalt on käskveksel väärtpaber, millega veksli väljaandja käsundab käsundisaajat (veksli maksja) maksma vekslis märgitud veksli alusel õigustatud isikule kindlaksmääratud rahasumma vekslis märgitud maksetähtpäeval (veksli lunastamine). Käsund ei või olla tingimuslik. Juhul kui vekslisumma maksjaks on veksli väljaandja ise, on tegemist lihtveksliga.

Veksliks kvalifitseerumiseks peavad olema täidetud kindlad vorminõuded. Vormipuudustega dokumenti ei loeta vekslis. Lihtveksliks kvalifitseerumiseks peavad dokumendil olema märgitud järgmised andmed:

1. nimetus „veksel“ dokumendi koostamise keeles;
2. maksetähtpäev;
3. maksekoht;
4. isiku nimi, kellele peab toimuma maksmine;
5. veksli väljaandmise aeg ja koht;
6. veksli väljaandja allkiri;
7. vekslisumma.

Käskveksli puhul peavad dokumendil olema märgitud lisaks järgmised tingimused: tingimusteta käsund kindlaks määratud rahasumma (vekslisumma) maksmiseks; veksli maksja nimi.

Bitcoin ei kvalifitseeru vekslis, sest kõik ülaltoodud tingimused pole täidetud. Nii näiteks pole nimetatud tingimustest täidetud teine, kolmas, neljas ja seitsmes. Seda põhjusel, et bitcoiniga ei kaasne kellelegi kohustust tasuda kellelegi teisel mingit kindlat summat.

4.3.4 Bitcoin kui ese, asi, õigus, kaup, teenus või tarkvara

Bitcoin ei ole asi. Vastavalt tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-ile 49-1 on asi kehaline ese. Bitcoinit väljendab kanne Bitcoinit registris, millel ei ole kehalist vormi. Registrikandele omistavad tähenduse eriseadused (äriõigustik nt aktsiaraamatule), kuid üldist kannete „asjastamist“ õiguses ei ole.

Bitcoinit nimetamisel kaubaks peetakse üldiselt silmas käibemaksuõiguse „kauba“ definitsiooni. Selle kohaselt on kaup asi, loom, gaas ja elektri-, soojus- ning jahutusenergia, sh kõigile ostjatele vabalt kättesaadav ja samade funktsioonide täitmiseks ettenähtud standardtarkvaraga või standardteabega andmekandja (vt KMS § 2 lg 3 p 1). Arusaadavalt ei ole bitcoin kaup käibemaksuõiguse tähenduses.

Bitcoin ei ole õigus. Bitcoin ei ole võlaõigus, sest bitcoinit omanikul puudub vastaspool (nt emitent), kelle suhtes oma õigust realiseerida (nt müüa bitcoin) (VÕS § 2 lg 1). Bitcoin ei ole ka asjaõigus, sest asjaõigus sätestab õigused asjadele, mitte registrikannetele. On ka kaheldav, kas bitcoin võib olla autoriõiguse ese (teos). Avalik registrikanne bitcoinit registris sisaldab bitcoinit saatja privaatse krüptograafilise võtme ja bitcoinit saaja avaliku krüptograafilise võtme saaja poolt loodud koodi (arvu). On väga kaheldav, kas see arv saab olla bitcoinit saatjale kuuluva autoriõiguse ese. See arv on pigem matemaatilise arvutuse tulemus kui

---

²¹ VÕS § 925 lg 1.

(autoriõiguse tekkeks vajalik) teos, see on loodud (vaikimisi) kokkulepitud Bitcoin protokoll (reeglite) alusel, see on üle antud paljudele Bitcoin registreid pidavatele Bitcoin võrgu liikmetele ja selle kopeerimine ei vaja kaitset, kuna register on avalik.

Bitcoin võib kvalifitseeruda teenuseks käibemaksuõiguses, kui bitcoin oleks hüve osutamine või õiguse võõrandamine, õiguse kasutamisest loobumine, elektrooniliselt edastatav tarkvara või teave. Bitcoin ei ole tarkvara, sest sellel puudub iseseisev võime arvutiprotsessoreid juhtida. Kanne bitcoin registris on aga kahtlemata (elektrooniliselt avalikkusele edastatud) teave, mis on loodud bitcoin ülekandja ja bitcoin saaja poolt vastavalt Bitcoin protokollile ja üle antud bitcoin registrisse. Sellist teabe edastamist saab võrrelda nt elektrooniliselt avalikkusele edastatud sõnumitega (vrld Facebook Update või Twitteri säuts). Selline informatsiooni edastamine kohustuse täitmiseks bitcoin saaja ees võib iseenesest olla teenus bitcoin saajale. See veel ei tähenda bitcoin maksustamist käibemaksuga, sest ka nt 10 eurone rahakupüür on asi (kaup), kuid käibemaksustamisest välistatud.

Kahtlemata on bitcoin ese tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 48 mõttes²², st bitcoin saab olla tsiviilkäibe objekt (õiguse ese).

4.3.5 Bitcoin kui maksevahend

Maksevahendi legaalseaduse puudumisel (ka makseasutuste ja e-raha asutuste seadusest) tuleb järeldada, et maksevahend on iga kohustuse täitmise viis, mida võlausaldaja sellisena aktsepteerib (nt sularaha, teokarbid, kuld, akreditiiv), st bitcoin saab olla maksevahend võlausaldajale, kes seda maksevahendina aktsepteerib. Nagu eelnevalt seletatud, ei piira Eesti õigus maksevahendite valikut ja jätab selle poolte kokkuleppe (lepinguvabaduse) reguleerida. Seega ei ole kindlasti tegemist ebaseadusliku maksevahendiga. Samas, *seaduslikuks maksevahendiks* tuleb pidada siiski vaid (ühe või teise riigi) seadusega ettenähtud valuutat.

4.4 Käibemaks

MTA seisukoha kohaselt kuulub bitcoinidega kauplemine maksustamisele tavapärase 20%-lise käibemaksu määraga. Seda põhjendatakse asjaoluga, et KMS ega Euroopa Liidu käibemaksuregulatsioon, millele KMS tugineb, ei käsitle alternatiivsete maksevahendite teenuseid finantsteenustena. Sisuliselt soovitakse bitcoin kvalifitseerida KMS mõttes tavapäraseks teenuseks.

4.4.1 Kas sarnaselt rahaga on bitcoin väljaspool käibemaksu regulatsiooni?

MTA seisukohaga ei saa nõustuda.

Bitcoin maksustamisel käibemaksuga tuleb esmalt vastata küsimusele, **kas bitcoin või selle üleandmine on käibemaksu objektiks. Vastus sõltub sellest, kas bitcoin saab käsitleda rahana (s.o seadusliku maksevahendina kasutatav valuuta) Euroopa Liidu käibemaksualase alusakti, s.o KMDir, art 135 lg 1 punkti e tähenduses või muu vabalt kaubeldava maksevahendina KMDir art 135 lg 1 punkti d tähenduses.**

Nimelt ei too üldtunnustatud põhimõtte kohaselt raha üleandmine kaasa käibemaksu tagajärgi, sest käibemaksuga maksustatakse kaubatarne ja teenuste osutamine, mitte nende eest makstav

---

²² „Esemeks on asjad, õigused ja muud hüved, mis võivad olla õiguse objektiks.“

tasu.²³ See tähendab, et raha ning sellega sarnaste õiguste üleandmine ise ei ole käibemaksu objektiks. Sama kinnitab käibemaksu aluspõhimõte, mille kohaselt on käibemaks tarbimismaks – sellega maksustatakse tarbimist. Kuna raha on maksevahend, ei saa seda klassikalises mõttes tarbida.²⁴ Euroopa Kohtu kohtujuristi seisukoha kohaselt on tähtis käsitada õigusi, mida peetakse raha sarnaseks, käibemaksu mõttes raha enda loovutamisena ning raha loovutamist kui sellist, nagu üldiselt tunnustatud, siiski ei maksustata, maksustatakse vaid see, mis on maksustatud tehingu eest tasuna käsitatav ehk teiste sõnadega, KMDir mõttes ei teki raha (s.o seadusliku maksevahendina kasutatav valuuta) ega muu vabalt kaubeldava maksevahendi üleandmisel käivet.²⁵

Viidatud kohtujuristi ettepanek julgustab asuma seisukohale, et bitcoin kui raha sarnane õigus kvalifitseerub kas seadusliku maksevahendina kasutatavaks valuutaks või vähemalt muuks vabalt kaubeldavaks maksevahendiks. Sellest tulenevalt on õigustatud seisukoht, et bitcoini üleandmisel ei teki käivet. Eeltoodud tõlgendust toetab õiguslane kirjandus²⁶, Ühendatud Kuningriigi²⁷, Rootsi *Skatterättsnämnd*²⁸, Soome²⁹ ja Belgia³⁰. Ühtlasi on sama seisukohta võtnud ka Holland.³¹

Euroopa Komisjon on 01.09.2014 esitanud arvamuse Euroopa Kohtu kohtuasjas C-264/14 (*Skatteverket v. David Hedqvist*), mille põhijäreldused on:

1. tehingud, mida saab kirjeldada kui virtuaalraha (bitcoinide) vahetamist traditsioonilise raha vastu ja vastupidi ning mille eest võetakse tasu, mille teenusepakkuja lisab vahetuskursi määramisel, kujutavad endast „teenuse osutamist tasu eest“ KMDir art2 lg 1 tähenduses;
2. sellise teenuse osutamisele laieneb maksuvabastus tulenevalt KMDir art 135 lg-st 1.

Riigikohus on rõhutanud³² siseriiklike kohtute kohustust tõlgendada Eesti õigust kooskõlas Euroopa Liidu õigusega ehk kohustust tõlgendada Eesti õigust võimalikult suures ulatuses

---

²³ Euroopa Kohtu kohtujuristi 24.10.2013 ettepanek kohtuasjas C-461/12 (*Granton Advertising BV*), p 41. Redmar Wolf. Bitcoin and EU VAT. *International VAT Monitor*, 2014 (volume 25), No. 5. 05.09.2014, lk 255. Euroopa Kohtu 21.02.2006 otsus kohtuasjas C-419/02 (*BUPA Hospitals Ltd and Goldsborough Developments Ltd*), p 50.

²⁴ Redmar Wolf. Bitcoin and EU VAT. *International VAT Monitor*, 2014 (volume 25), No. 5. 05.09.2014, lk 255.

²⁵ Euroopa Kohtu kohtujuristi 24.10.2013 ettepanek kohtuasjas C-461/12 (*Granton Advertising BV*), p 41.

²⁶ Redmar Wolf. Bitcoin and EU VAT. *International VAT Monitor*, 2014 (volume 25), No. 5. 05.09.2014, lk 255.

²⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies>, 14.01.2015.

²⁸ *The Ruling resolved that the absence of the definition of the term “currency” in the VAT Directive leads to the interpretation of this term as a means of payment.* The Ruling referred to is the Swedish Authorities’ Ruling dated 14 October 2013 (ref. 32-12. /I Mervärdesskatt: Handel med bitcoins]). <http://bitcoinmagazine.com/16197/value-added-tax-vat-bitcoin-summary/>, 14.01.2015.

²⁹ *The Finnish Central Board of Taxes (CBT) [...] ruling 034/2014 [...] was issued after a court classified bitcoin as a payment instrument [...].* <http://www.coindesk.com/finland-classifies-bitcoin-vat-exempt-financial-service/>, 14.01.2015.

³⁰ *Belgian Tax Body: Bitcoin Trades Not Subject to VAT.* <http://www.coindesk.com/belgium-tax-vat-bitcoin-transactions/>, 14.01.2015.

³¹ <http://www.coindesk.com/dutch-official-bitcoin-transactions-probably-liable-vat/>, 14.01.2015.

³² Vt näiteks halduskolleegiumi 07.05.2008 otsus haldusasjas nr 3-3-1-85-07 ja põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 26.06.2008 määrus asjas nr 3-4-1-5-08.

Euroopa Liidu õiguse sõnastust ja eesmärki arvestades.³³ Siseriikliku õiguse ja Euroopa Liidu õiguse vastuolu korral tuleks eelistada Eesti õiguse tõlgendamist võimalikult kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

Ülaltoodust tulenevalt jääb bitcoin väljapoole käibemaksuregulatsiooni – selle üleandmine ei ole käibemaksu objektiks ning sellega ei kaasne käibemaksukohustust. Eeltoodud seisukoht tuleneb KMDir-st ning ühtlasi KMS-st. Seetõttu pole vajalik muuta Eesti KMS-i ning piisab üksnes ametliku tõlgenduse muutmisest. Seega on MTA seisukoht ja selle selgitus väärad seoses 20%-lise käibemaksumäära kohaldumisega.

4.4.2 Bitcoinidega tasumine

Vastavalt eelmises peatükis käsitletule ei maksustata bitcoiniga tasumisel käibemaksuga bitcoini enda üleandmist. Sellest ei sõltu aga ostetava kauba/teenuse maksustamine. Kauba/teenuse maksustamine käibemaksuga käib tavapäraste reeglite kohaselt.

Bitcoini jäämist väljapoole käibemaksu regulatsiooni toetab ka asjaolu, et vastupidisel juhul tekiks väga kummaline olukord. Nimelt tekib bitcoini populaarsuse suurenemisel sellisel juhul oht, et suur osa füüsilisi isikuid peavad registreerima enda käibemaksukohustuslaseks. Seda põhjusel, et kui bitcoini üleandmine on käive, muutub iga isik, kelle bitcoini eest tehtud ostude (või antud laenude) summa ületab aasta jooksul 16 000 euro piiri, käibemaksukohustuslaseks. Pärast selle piiri saavutamist peab bitcoini üleandja üle antud bitcoini väärtuse riigile deklareerima ja nendelt käibemaksu maksma, mille tulemusena tekib kaupade ja teenuste topeltkäibemaksustamine: esimest korda kauba/teenuse pakkuja poolt, teist korda soetaja poolt.

Bitcoini enda maksustamine käibemaksuga looks ühtlasi soodsad tingimused käibemaksupettusteks. Siinkohal on paslik viidata laialdastele käibemaksupettustele *carbon emissions trading*'u valdkonnas. Vältimaks *missing trader*'i tõttu n-ö ostja-müüja maksustamise kaasuseid on mitmed liikmesriigid näinud pettuste altidele valdkondadele ette pöördmaksustamise.³⁴ Samas pole ka pöördmaksustamine imerohi, mis maksupettusi aitaks vältida. Seda on muuhulgas rõhutanud Eesti Rahandusministeerium seoses n-ö 1000-euroste eelnõuga: „Pöördmaksu toimimine olukorras, kus kauba turuks on Eesti, jääb selle märkimisväärne efekt üldjuhul saavutamata. Siseriiklikele tehingute pöördmaksustamise efekti peamine takistus on asjaolu, et seniste fiktiivsete arвете väljastajate asemele tulevad nn fiktiivsed ostjad.“³⁵ Riigilt käibemaksu väljapetmise ärahoidmiseks on kõige kasulikum lähenemine, kui bitcoin ise ei ole käibe objektiks.

4.4.3 Bitcoinide vahetus rahaks ja raha vahetus bitcoinideks

Tulenevalt ülal ptk-s 4.4.1 tehtud järeldusest on bitcoini vahetus rahaks ning samuti vastupidine vahetus väljaspool käibemaksu regulatsiooni osas, mis puudutab bitcoini väärtust. Juhul kui bitcoini vahetamise eest võetakse teenustasu, kohaldub sellele maksuvabastus KMDir art 135 lg 1 p d alusel. Seda seisukohta toetab ka Euroopa Komisjon (vt ptk 4.4.1).

---

³³ Vt selle kohta Euroopa Kohtu 13.11.1990 otsus kohtuasjas C-106/89: *Marleasing*, p 8; 15.04.2008 otsus kohtuasjas C-268/06: *Impact*, p-d 98-101.

³⁴ Vt Redmar Wolf. The Sad History of Carbon Carousels. International VAT Monitor, 2010, No. 6.

³⁵ Käibemaksuseaduse muutmise 493 UA juurde lisatud Rahandusministeeriumi 06.03.2014 seletuskiri/arvamus, lk 38. <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=4bc15645-7f31-4567-8ec9-808417bbc968&>, 14.01.2015.

4.4.4 Bitcoinide kaevandamine

Bitcoinide kaevandamine on protsess, mille käigus kaevandajad moodustavad juba kontrollitud tehingutest ülimat ressursi nõudva arvutuse abil tehinguplokke ja saavad selle eest „preemiaks“ ringlusesse lastavaid uusi bitcoine. Kaevandaja kasutab kaevandamiseks spetsiaalset riist- ja tarkvara.³⁶

Bitcoinide kaevandamine on väljaspool käibemaksuregulatsiooni, sest kaevandamisel puudub konkreetne teenuse saaja ning seega ka õigussuhe teenuse osutaja ja teenuse saaja vahel ja kokkulepe teenustasu kohta – uued bitcoini moodustuvad Bitcoinisüsteemis automaatselt.³⁷ Seisukoht rajaneb Euroopa Kohtu otsusele *Tolsma* asjas.³⁸ Viidatud kohtuotsusest tulenevalt on käibemaksustatava tehingu tekkimiseks vajalik selge seose (õigussuhte) olemasolu kauba müüja / teenuse osutaja ning saadud tasu vahel. Vastavat üks-ühest ja konkreetset seost ei eksisteeri kaevandaja tegevuse ja saadavate bitcoinide vahel.

Samuti on väljaspool käibemaksuregulatsiooni bitcoini kaevandaja tegevus bitcoini tehingute valideerimisel, sest bitcoinide tehingu pooled ei tea mitte kunagi, kes konkreetne kaevandaja kinnitab nende tehingu, mistõttu ka selle tegevuse puhul puudub konkreetne teenuse osutaja. Isegi kui tehingu osapooled vabatahtlikult maksavad tasu tehingu valideerimise eest, on selle tasu näol tegemist kas „jootrahaga“, mis ei allu käibemaksuregulatsioonile, või alternatiivselt tehinguga, mis on seotud maksete või muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega ja mis on seetõttu käibemaksuvaba KMDir art 135 lg 1 p-i d alusel.

4.5 Rahapesualane regulatsioon

28.01.2008 jõustunud RahaPTS töötati välja eesmärgiga harmoneerida Eesti õigusesse direktiiv 2005/50/EÜ³⁹ (edaspidi **III direktiiv**) ning III direktiivi rakendamiseks antud direktiiv 2006/70/EÜ⁴⁰. Seda kinnitab RahaPTS eelnõu seletuskiri (vt IV osa). Seega on RahaPTS välja töötatud Euroopa Liidu (rahapesualase) õiguse alusel.

RahaPTS § 3 lg 1 p 2 kohaselt RahaPTS-i kohaldatakse finantseerimisasutuste majandus-, kutse- ja ametitegevuses, kusjuures RahaPTS § 6 lg 2 p 4 kohaselt käsitletakse RahaPTS tähenduses finantseerimisasutusena muu hulgas alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkujat. RahaPTS § 6 lg 4 defineerib alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkujat järgmiselt: *Alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkuja on isik, kes oma majandus- või kutsetegevuse käigus ostab, müüb või vahendab side-, ülekande- või kliiringsüsteemi kaudu rahalist väärtust omavaid vahendeid, mille abil on võimalik täita rahalisi kohustusi või mida saab vahetada kehtiva vääringu vastu, kuid kes ei ole lõikes 1 nimetatud isik ega finantseerimisasutus krediidiasutuste seaduse tähenduses.*

³⁶ <http://www.ega.ee/files/e-Riigi%20Akadeemia.%20Kr%C3%BCptoraha%20-%20v%C3%B5imalused,%20riskid,%20ohud.pdf>, vt lk 7-8. 14.01.2015.

³⁷ Redmar Wolf. Bitcoin and EU VAT. *International VAT Monitor*, 2014 (volume 25), No. 5. 05 September 2014, lk 257.

³⁸ Euroopa Kohtu 03.03.1994 otsus kohtuasjas C-16/93 (*Tolsma*).

³⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ, 26.10.2005, rahandussüsteemi rahapesu ning terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta.

⁴⁰ Euroopa Komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ, 01.08.2006, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2005/60/EÜ rakendusmeetmete kehtestamise kohta seoses mõistega „riikliku taustaga isik“ ning kliendi suhtes lihtsustatud nõuetekohaste hoolduse menetluste ja harva või väga piiratud mahus teostatud finantstegevuse alusel tehtud erandite tehniliste kriteeriumite kohta rakendusmeetmete kehtestamise kohta.

III direktiivi art 2 lg 1 p 2 kohaselt kohaldatakse seda direktiivi finantseerimisasutuste suhtes ning III direktiivi art 3 p 2 kehtestab finantseerimisasutuse mõiste. RahaPTS § 6 lg 2 p 4 ja § 6 lg 4 ning III direktiivi asjakohaste sätete võrdlemisel nähtub, et:

1. III direktiivis ei käsitleta, sh ei defineerita, finantseerimisasutusena alternatiivse maksevahendi teenuse pakkujat;
2. III direktiivis ei ole käsitletud alternatiivse maksevahendi teenuse pakkujaid, mistõttu neile ei kohaldata rahapesualast regulatsiooni;
3. Eesti seadusandja on otsustanud laiendada nende finantseerimisasutuste, kellele laieneb rahapesualane regulatsioon, ringi.

III direktiiv on minimaalse ühtlustamise klausleid sisaldav direktiiv ning direktiivi artiklid 4 ja 5 võimaldavad EL liikmesriikide õigusnormidel minna kaugemale ja laiendada direktiivi kohaldamisala või olla rangemad selleks, et liikmesriigid saaksid tõhustada enda finantssüsteemide kaitset ning võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu. Eesti seadusandja on RahaPTS § 6 lg 2 p-s 4 ja § 6 lg-s 4 otsustanud laiendada nende finantseerimisasutuste, kellele laieneb rahapesualane regulatsioon, ringi. Seega Eesti on kehtestanud III direktiivi miinimumnõuetest rangemad meetmed. Samas III direktiivi art 4 lg 1 võimaldab EL liikmesriigil laiendada direktiivi sätteid täies ulatuses või osaliselt elukutsetele ja ettevõtjate kategooriatele, mis ei ole küll III direktiivi art 2 lg-s 1 osutatud asutused ja isikud, „kuid tegutsevad alal, mida võidakse eriti tõenäoliselt kasutada rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärkidel”.

Ei ole teada ning see ei nähtu ka RahaPTS eelnõu seletuskirjast, et Eesti oleks teavitanud Euroopa Komisjoni III direktiivi sätete laiendamise alternatiivse maksevahendi teenuse pakkujatele või et tegemist oleks ettevõtjate kategooriaga, kes „tegutsevad alal, mida võidakse eriti tõenäoliselt kasutada rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärkidel“ (vt III direktiivi art 4 nõuded).

Teatavasti on rahapesu andmebüroo seisukohal, et bitcoin on alternatiivne maksevahend ning bitcoinidega ettevõtluse korras kauplevad isikud on alternatiivse maksevahendi teenust pakuvad finantseerimisasutused RahaPTS § 6 lg 2 p 4 ja § 6 lg 4 tähenduses.

Bitcoinide ostu- ja müügitgevus ei ole selline ala, kus avalik huvi nõuab RahaPTS range regulatsiooni kohaldamist vältimaks Eesti Vabariigi rahandussüsteemi ja majandusruumi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks (nn piirangute proportsionaalsuse küsimus Põhiseaduse mõttes). Bitcoinide ostu- ja müügitgevus ei ole selline ala, mida võidakse „eriti tõenäoliselt kasutada rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärkidel“, ning selle väite põhistamiseks sooviksime rõhutada järgnevaid asjaolusid, tuginedes muuhulgas Eesti Panga andmetele⁴¹:

1. nii Eesti Pank kui ka juhtivad kommertspangad on väljendanud bitcoinide ja nendega tehtavate tehingute väga vähest mõju ja tähtsust rahandussüsteemile;⁴²

---

⁴¹ Eesti Panga makse- ja arveldussüsteemide osakonna juhataja Mihkel Nõmmela ettekanne 24.05.2014 toimunud konverentsil „Kas Bitcoin on tulnud, et jääda?“, vt <http://www.bititim.com/btcevent/>, 14.01.2015.

⁴² Eesti Panga kommentaari kohaselt: *Tänaste hinnangute kohaselt ei kujuta virtuaalraha selle piiratud kasutusulatust arvestades ohtu ei hinna- ega finantsstabiilsusele*, vt <http://www.eestipank.ee/press/artiklid-ja-intervjuud/mihkel-nommela-kommentaar-bitcoini-kohta>, 14.01.2015; AS SEB Pank privaatpanganduse strateeg Peeter Koppel kinnitab seda seisukohta, märkides, et: *Kui me võtame maailma finantsturud laiemalt, siis on Bitcoin olemuselt marginaalne eksootika*, vt <http://www.kahvel.ee/28188/bitcoin-kas-mooduv-nahtus-voi-uus-valuuta>, 14.01.2015.

2. bitcoinide turumaht on marginaalne – virtuaalrahade, millest bitcoinid moodustavad 90%, turumaht on hinnanguliselt kokku ca 4,3 miljardit eurot, mis moodustab kogu euroala laiast rahapakkumisest (nn M3; 2014. a märtsikuu seisuga 9893 triljonit eurot) kokku vaid 0,04%;
3. bitcoinidega tehtavaid makseid on väga vähe - bitcoinidega tehakse tehinguid ca 60-70 000 ööpäevas, mis moodustab kogu euroala jaemaksetest kokku 0,03%;
4. bitcoinide koguarv on piiratud 21 miljoni bitcoiniga;
5. Bitcoinisüsteem (s.o tarkvara ja sellel baseeruv võrgustik) on läbipaistev - bitcoiniga tehingute tegemiseks/üleandmiseks kasutavad saatja ja saaja avalikku aadressi. Tehing sisestub Bitcoinis registrisse (jagatud digitaalne register) koos mõlemate osapoolte aadressidega, ülekandja digitaallkirjaga, tehingu tegemise aja ja ulatusega. Juurdepääs sellele pearaamatule on avalik ja tasuta ning keegi ei saa takistada pearaamatus sisalduva informatsiooni lugemist, kuna seda jagatakse mitmete tuhandete arvutite poolt internetis. Igal ajahetkel on seda võimalik täielikult alla laadida ja näha kogu tehingute ajalugu. Kuna paljud kauplejad avaldavad oma aadressi avalikult, siis on teada, et avalik aadress X kuulub isikule Y ning on võimalik näha kogu tema tehingute ajalugu. Seega saab öelda, et tehingud bitcoinidega ei ole anonüümsed, vaid pigem just läbipaistvad. Nende aadresside puhul, kelle omanik ei ole teada, on siiski võimalik näha sissevoolu ja väljavoolu, olles seeläbi oluliselt vähem anonüümsem kui sularaha. Samuti selleks, et bitcoinid saaks rahaks vahetada, tuleb saata raha pangakontole või anda see välja sularahas. Iga vahetuse puhul jääb seega jälj pankas, kus kontot kasutati;
6. eelmisest punktist järeldame, et Bitcoin on kriminaalseteks tegevusteks oma erilise tehnilise olemuse tõttu võrdlemisi halb vahend ning seda peamiselt kahel põhjusel: a) kõik ülekanded on avalikud, omavahel seotud ning on võimalik lihtsalt jälgi ajada kuni punktini, kus tuvastati isik; b) kui kriminaalsest grupeeringust keegi kinni peetakse ja tema ülekannetele ligi saadakse, on väga lihtne ka ülejäänud seotud ülekanded avastada.

Rahapesu andmebüroo on bitcoinid „mahutanud“ olemasolevasse infotehnoloogiliste arengutega paratamatult mitte kõige paremini kaasaskäivasse õigusruumi, kuhu need siiski ei sobi. Isegi kui bitcoine võidakse eriti tõenäoliselt kasutada rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil ja seetõttu on selle reguleerimise suhtes kaalukas avalik huvi, peab seadusandja kehtestama selged rahapesu tõkestamise reeglid bitcoinidega kauplemisele, mis arvestaksid bitcoinide eripära. Seda Eesti seadusandja teinud ei ole. Rahapesu andmebüroo ei ole esile toonud ühtegi põhjendust, miks asjassepuutuvad sätted (RahaPTS § 6 lg 2 p 4 ja § 6 lg 4) on selged ja peaksid olema arusaadavad keskmiste võimetega isikutele. Seadusandlus peab tagama selle, et riigivõimu ei teostataks omavoliliselt, vaid üksnes õigusselge seaduse alusel. RahaPTS eesmärk ei saa olla luua ebakindlust õiguskäibes ning selle alusel saab õigusriigis riiklikku sunnijõudu rakendada vaid seaduses sõnaselgelt määratletud kohustatud isikute suhtes.

***